

Овчаренко Н.М.
аспірантка кафедри теорії
культури і філософії науки,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Метафора у постнекласичному пізнанні

Метафора займає важливе місце у формуванні наукових термінів. У методології науки структуру пізнання визначає процес опосередкування. Е. Р. Решетнікова зазначає, що ключовим моментом розвитку наукової метафори є зміна оптичних метафор на оптико-дотикові, у свою чергу, механічних – на органічні, маскулінних – на фемінні, що характеризує зміни тенденцій у науці загалом [1, с. 7].

Щоб розглянути особливості функціонування метафори у постнекласичному пізнанні, звернемо увагу на те, що класична наука будувала абсолютно істинну картину дійсності, на відміну від постнекласичного періоду. Предметом вивчення некласичної та постнекласичної наук є складні системи, що самоорганізуються. На перший план у постнекласичній науці виводяться суб'єктність, конструктивізм та комунікативність, при цьому наголошується на прагматизації знання взагалі.

Створення метафори неможливе без креативного елементу – творчих можливостей, що проявляються у мисленні, почуттях, комунікації, окремих видах діяльності. Креативність природи завжди пов'язана з породженням нових формоутворень та структур. Також існування метафори неможливе без опосередкування, котре не вичерпується лише логічними структурами та у котрому беруть участь знаряддя праці, знаки, слова (мова), символи, міфи та культура у цілому. Наукові метафори, на думку багатьох вчених, не тільки моделюють, а й створюють реальність. Наприклад, достатньо лише винайти нове слово, і

воно стає «творцем». Але відношення до метафори у науці доволі суперечливе: з одного боку, зловживання метафорами у науці недопустиме, оскільки втрачається точність дослідження. З іншої сторони, термінологічна фіксованість «ув'язнює» дослідження, а також формує непереборні стереотипи мислення. Якщо наділяти традиційні поняття додатковими значеннями, то це може повести за собою негативні наслідки: утруднення порозуміння вчених, поява протиріч, втрата теоретичної глибини поняття та ін.

Універсальність метафори пов'язана передусім з характером пізнання та мисленнєвої діяльності у цілому, з трансляцією відомого у сферу того, що освоюється, з усвідомленням відносності людських суджень та знання у цілому. Стереотипність наукової метафори пов'язана з її іконічністю (зображувальністю): у ході метафоризації породжується не просто термін, а й одночасно візуальний образ, що прискорює процес пізнання нового.

Таким чином, основна задача метафори — це стимулювання мисленнєвої діяльності, що сприймає нове знання, а також самого дослідника, що створює це знання.

Література

Решетникова Е. В. Метафора в постнеклассическом познании : монография / Е. В. Решетникова. — Новосибирск: НГАСУ (Сибстрин), 2013. — 160 с.